

Fly & Drive

In de teen van de laars

Tekst: Jeff Keustermans
Foto's: Tom Van den Broeck

Calabrië is een streek met parelwitte stranden en appelblauwzeegroene zeeën, mystieke wouden, afgelegen abdijen, uitgestrekte natuurparken, historische kathedralen, een smeltkroes van Romeinse, Griekse en Albanese cultuur, pittoreske dorpjes, wijdse vergezichten, heerlijk eten en vriendelijke mensen. Een revelatie!

Het kasteel Ruffo di Calabria in Scilla

Dat weet ik nu, maar zoals velen was ik na tientallen Italiëreizen nog nooit in Calabrië geweest. Onbekend maakt onbemind, Calabrië stond zelfs niet op mijn lijst. Ja, ik moest het ooit eens gezien hebben, professioneel, in mijn functie van eindredacteur van een Italiëtijdschrift. Calabrië betekende voor mij 'ongerepte natuur' met een streepje maffia. Bij Toscane, Umbrië, Piemonte en zelfs bij Puglia kon ik mij van alles voorstellen, nog voor ik er ooit kwam. Bij Calabrië voelde ik mij als Stanley voor hij vertrok naar Congo: een witte vlek op de kaart. Ik kon geen twee plaatsen noemen die in Calabrië liggen. Ten onrechte, want er zijn er tientallen die een bezoek meer dan waard zijn.

Klooster in Paola

Dorith, die vanuit de teen al vijftien jaar reizen in Zuid-Italië organiseert, contacteerde me nadat ze nummer een van NON SOLO had gezien. "Je moet iets doen over Calabrië," zei ze. "Ik kwam daar vijftien jaar geleden aan, en ben er nooit meer weggegaan. Probeer onze twaalfdaagse Fly & Drive Calabrië van Top tot Teen!" Op reis met een routeboek in onbekend gebied, er viel wel wat voor te zeggen. Begin november had ik nog elf dagen vrij, zodat Dorith het programma met plezier bijstelde. Elf dagen Calabrië in een enkele reportage vatten bleek al snel onmogelijk.

Kind aan huis bij Natalina

Tijdens de vlucht naar **Lamezia Terme** blader ik door de routebeschrijving die ik per e-mail ontving, het programmaboekje voor de komende dagen. Wolken trekken samen, de landing is bumpy en wanneer Tom en ik van de parking rijden valt de duisternis. Zoals de lichten doven in het theater bij het begin van de voorstelling. Met links van ons een grote zwarte zee, de **Mar Tirreno**, en rechts van ons fonkellichtjes op de heuvels trekken we noordwaarts. Op deze eerste dag van november laat een stormwind Halloween nog wat verder duren. Takken breken af. Op de tast vinden we met de handige rijinstructies vlot de weg naar onze eerste nacht. De ruime kamer in de agriturismo heeft alles: een canapé, een fauteuil, een tafel, stoelen en slaapplek voor vijf. De oude familie-tv palmt een hoek

van de kamer in met een scherm ter grootte van een hedendaags flatscreen, maar nog in 'bakvorm'. Het ruime terras naast de kamer is door de rukwinden vandaag te mijden. "Jullie hebben de grootste kamer, de suite," zegt Natalina nadat Tom en ik elk twee zonen kregen. Een warm welkom op deze abnormaal frisse avond.

Klooster in Paola

Souvenirs

Het restaurant telt wel honderd plaatsen. Elke zondagmiddag loopt het hier vol met Italiaanse families, dat voel ik. De zoon van Natalina brengt vier borden antipasti en trekt een projectiescherm omlaag. We zien onszelf zitten en speuren naar de camera die in de zaal moet hangen. Wat later, als er nog gasten komen, volgt het nieuws ('Er viel de afgelopen 24 uur in Calabrië zoveel regen als normaal op een heel jaar' - met beelden van de uitzonderlijke zondvloed). Paus Franciscus kijkt bedenkelijk mee vanop de wijzerplaat van de wandklok. De pasta is *al dente*, de *bistecca di maiale* sappig. De rosse kat op de vensterbank wil binnen. Wie niet met dit weer? We passen voor de *dolci* en moeten ook geen *limoncello*. De liter excellente huisgemaakte wijn geraakt al niet op: we zijn nog maar net in Italië, de knoppen moeten nog worden bijgesteld.

Natalina brengt nog een bord gepofte kastanjes en vertelt dat ontbijten om zeven uur niet kan "want ik moet dan bij de dokter zijn." Ik kan een frons nauwelijks onderdrukken. Half negen lukt wel. Ook goed, we zullen morgen wel wat meer gas geven om het programma af te werken.

In het noorden genoten we van de ruige natuur

Franciscus van Paola

Het tromgeroffel van gisterenavond is vannacht uitgedoofd en het wolkengordijn trekt open. Calabrië kan beginnen. Het decor van het eerste bedrijf openbaart zich. We zitten comfortabel op een 400 meter hoog balkon en zien vanuit onze kamer het kuststadje Paola en daarachter de eindeloze zee met schuimkopjes als late getuigen van de storm. “De dokter heeft gebeld dat ik pas om half tien moet komen,” vertelt Natalina wanneer we haar om half acht in de gang tegenkomen. “Jullie kunnen zo ontbijten.” “Italiaanse dokters... rare kwasten...” laat ik me ontvallen.

TIP

Ten oosten van Cosenza liggen mooie meren zoals **Lago d'Arvo** (op twee uur fiets je rond het meer) en **stuwmeer Cecita**, prachtig gelegen in de ongerepte natuur van de Sila hoogvlakte in het Parco Nazionale della Sila, met een ruime keuze aan bewegwijzerde wandelwegen.

Elza Renzelli

Na het ontbijt rijden we naar een religieus complex net buiten **Paola**. In de zestiende eeuw schilderde Teodoro il Fiammingo een tweeluik waarop Franciscus van Assisi staat naast Franciscus van Paola. Je kan het bewonderen achter het altaar in het smalle schip van de basilica della Madonna degli Angeli. De oude basiliek is een schoolvoorbeeld van klassieke Calabrese kerken: een breed schip en daarnaast een smal schip. In 2000 werd hier een moderne basiliek gebouwd, naast het oude klooster,

waarvan grote delen open zijn voor het publiek. In de kloosterwinkel kijken we verwonderd naar de buitenmaatse souvenirs. Wie koopt hier ooit zo'n groot heiligenbeeld?

Klein Gran Caffè

Met een beetje speurwerk en de hulp van de richtlijnen van Dorith vinden we in de namiddag het *centro storico* van **Cosenza**. Via de smalle autovrije straatjes stormen we de trappen op, in de overtuiging dat de dom, ook kathedraal genoemd, op het hoogste punt ligt. Onderweg vergapen we ons op grote schilderijen van het 'Museo Storico all'Aperto' her en der tegen oude

Cosenza

gevels verspreid over het oude centrum. Cosenza geeft een lichtjes verwaarloosde indruk, wat Tom doet denken aan 'De geniale vriendin' van Elena Ferrante (NON SOLO, p. 104).

Op het hoogste punt vinden we geen dom. Die ligt lager en blijkt gesloten. Dus kiezen we tussen twee tips uit de routebeschrijving. Het aanbevolen museo diocesano laten we links liggen voor het rechts daarvan gelegen Gran Caffè Renzelli ('*Il locale storico di Cosenza*'). Een verre voorvader van Enza Renzelli opende dit kleine Gran Caffè in 1803. Met de eindejaarsfeesten voor de deur maakt de familie Renzelli '*torroncini torrefatti*' met noten, suiker en kruiden. Umberto di Savoie zond in 1972 een als relikwie ingekaderd dankkaartje voor zoveel lekkers. Elza is bezorgd dat de NON SOLO lezers zullen langskomen in het voorjaar, en dan is deze ambachtelijke energiereep avant-la-lettre niet te koop. Daarom prijst ze een andere caloriebom aan: de '*varchiglia alla monacale*', een gebak uit de veertiende eeuw op basis van chocolade en amandelnoten. Tom en ik vinden het een heerlijke brownie.

OSTERIA SAN FRANCESCO

Aan de ingang van Altomonte, achter het beeld van Franciscus ligt een klein restaurantje. Niet de heilige, maar de wereldse Francesco runt flamboyant de zaal. Zijn tweelingbroer Massimo en schoonzus Paola zorgen voor een erg verfijnde keuken met uitsluitend verse producten uit de streek. Zo'n keuken verwacht je in Rome, Firenze of Milaan. Massimo en Francesco werkten 24 jaar in toprestaurants in Italië, Frankrijk en Monte Carlo.

Francesco

Tom en ik delen 'La degustazione dei nostri antipasti mare' (11 euro) en genoten van een stoet aan verfijnde hapjes met tonijn, inktvis, kabeljauw, begeleid door venkel, aardappel, tomaat, basilicum en zoetzure saus. "We zijn in 2013 teruggekomen naar ons geboortedorp om ons restaurant te openen," vertelt Francesco wanneer hij een 'Tagliata di Seppia con misticanza' (13 euro) en een 'Filetto di tonno con cipolla di Tropea' (12 euro) brengt. Ik wil niet wachten tot we in Tropea zijn om de beroemde rode uien te proeven. De excellente witte huiswijn (3 euro voor een halve liter) past perfect bij deze *secondi*. De gemengde groene sla (4 euro) komt trots met 'olio nuovo', van de oogst van enkele weken geleden. Met een 'volcano' en een 'monte bianca' (elk 4 euro) sluiten we de maaltijd af. Het verbaast ons niet dat deze 'niet te missen' osteria in amper twee jaar met stip steeg naar de top 10 van de meer dan 1500 restaurants uit de provincie Cosenza op tripadvisor.

Inktvis

Tonijn met rode ajuinen uit Tropea

Massimo en paola

www.osteriasanfrancescoaltomonte.it

tel 0981 944 851 en 346 180 2236

Le détour vaût le détour

Op weg naar het Parco Nazionale del Pollino genieten we vanuit ons hotel (****) van het uitzicht op het levendige stadje **Altomonte**. De burgemeester van dit ‘*un dei Borghi più belli d’Italia*’ (terecht, zo zagen we), heeft beslist dat je in het oude centrum een huisje kan kopen zonder registratierechten en belastingen. Zo’n huisjes kosten slechts 40.000 euro. Veel belasting ga je zo niet uitsparen.

Santuario della Madonna delle Armi

Altomonte

Zicht op de Golfo di Corigliano

Civita

Golde del Raganello

zijn tweetalig. Vanuit het dorp, vol vriendelijke mensen, dalen we naar de Golde del Raganello, waar we vanop de brug de rivier ver beneden ons door een nauwe kloof zien stromen.

Na een natuurwandeling rijden we verder richting **santuario della Madonna delle Armi**. De Ionische zee duikt voor de eerste keer op en zakt steeds dieper onder ons weg. Herfstkleuren, eindeloze vergezichten met een zeste van ‘*the middle of nowhere*’ en een snuijfe Yosemite National Park vormen een unieke cocktail: het **Parco Nazionale del Pollino**. Wat ook onze bestemming nog toevoegt, onze dag kan niet meer stuk. Op 1300 meter hoogte, met de **Golfo di Corigliano** aan onze voeten, genieten we van de *panini* die we op aanraden van Dorith in Çifti kochten. Een *varchiglia* van Enza Renzelli is het ideale dessert. Het santuario hebben we daarna helemaal voor ons alleen.

Wanneer we **Frascineto** naderen bekruipt mij een Zuid-Arizonagevoel. Ruige bergen en cactussen. Met onze Fiat 500 Cabrio volgen we de wegwijzers naar **Çifti**, een Albanese nederzetting aan de uitlopers van het Pollinomassief. “Çifti is Albanees voor **Civita**,” lees ik in het routeboek. De Albanese vluchtten naar dit gebied voor de Turken in de 15de eeuw. De wegwijzers

De pittoreske stadjes in het zuiden zijn juweeltjes

In **Vibo Valentia** slapen we in een palazzo op een boogscheut van de kathedraal. Jochem Murat, de voormalige koning van Napels, genoot van hetzelfde uitzicht toen hij met zijn hofhouding in het palazzo verbleef... en onze kamer als slaapkamer had. Nicola, de eigenaar van de palazzo staat erop om ons 's avonds naar zijn favoriete restaurant te voeren. Zijn familie kwam enkele eeuwen geleden uit Frankrijk naar hier, en hij kent na meer dan zeventig jaar elk hoekje van de stad. Zo bezoeken we ineens *Vibo Valentia by night*, want in een Frans-Italiaanse rijstijl passeren we de belangrijkste bezienswaardigheden van de stad. We besluiten om morgen de auto te laten staan en Vibo Valentia te voet te verkennen. Naast de kathedraal (1680-1723), het mooie park langs de Corso Umberto I, de winkelstraat waar vergane glorie en flashy winkels elkaar afwisselen, worden we aangenaam verrast door het Castello boven de stad. Hier huist een archeologische museum vol vondsten uit de Griekse kolonie Hipponion, waar nu Vibo Valentia ligt.

Mystiek in de bergen

's Anderendaags brengt de oversteek van west naar oost ons in het stadje **Serra San Bruno**. De hoofdstraat met winkeltjes, bars, restaurants en kerkjes bekoort ons meer dan die in Vibo Valentia. Maar het hoogtepunt hier is het graf van de heilige Bruno van Keulen, dat je bereikt via een wandeling van een half uur vanuit het nabijgelegen kartuizerklooster annex museum (3 euro, alles in vier talen). "Wat een prachtig bos, hier wil ik ook wel liggen," zeg ik aan Tom. Alvorens terug in onze cabrio te stappen, genieten we van een *Pasta alla Santa Maria: una fantasia di formaggi, pepe rosso e pomodoro*. Ze hield van pikant.

Via een prachtige route door een uitgestrekt herfstbos duiken we in de wolken naar de oostkust. **Stilo** was op het einde van het eerste millennium de Byzantijnse hoofdstad van Calabrië. De Cattolica, een klein kerkje dat meer dan tien eeuwen oud is vergt een korte stop. Van hieruit genieten we van vergezichten over een droge brede rivierbedding. Het is bijna donker wanneer we van de kust terug naar het binnenland rijden en klimmen naar **Gerace**, een stadje zonder grootse dingen,

Chiesa dell' Addolorata uit de 18de eeuw - Serra San Bruno

"Hier wil ik ook wel liggen!"

Graf van de heilige Bruno

Gerace

KOKEN MET DE MAMMA'S

Een ochtend 'koken met *mamma's*', waarbij de *mamma's* twee zussen zijn die samen meer dan 100 jaar kookervaring hebben, is een unieke kans om het dagelijkse leven in Calabrië van dichtbij mee te maken. De *mamma's* koken in een houtgestookte oven in de hoek van hun plattelandshuisje en op een open vuur. Nu eens maken ze brood, dan weer koekjes, maar in elk geval mag je met hen verse *fileja* maken, de typische pasta uit Calabrië. 't Zijn echte karaktertjes die *mamma's*, je weet niet wat je ziet en wat je hoort. In een hok wat verder zit een varken. "Elk jaar in januari slachten we ons varken. Er blijft niets van over. We eten alles." 's Middags aten we in het huisje met de *mamma's* en met iedereen die toevallig aanwaide (we eindigden met acht) heerlijke pasta, terwijl er luid gediscussieerd werd over de belangrijke dingen van het leven. Exclusief te boeken als optie bij diverse reizen van www.mezzogiornovakanties.nl.

In januari wordt elk jaar een varken geslacht

Pasta koken

Brood bakken

Vissers in Scilla

Stilo

Capo Vaticano te zuiden van Tropea

Het strand van Scilla

maar waar het heerlijk vertoeven is. Op het terras van de bar op het centrale plein genieten we van een prosecco met uitgebreide aperitiefhapjes. Een aangename zomeravond in november. Ons hotel ligt twintig meter verder in een nauwe steeg. Beter kan je hier niet zitten. Ik sms aan Dorith: "Help, er is hier veel te veel te doen in Calabrië!" En we zijn nog maar halfweg... hetzelfde luxeprobleem kom ik tegen bij het uitschrijven van de reportage. De beschikbare pagina's zijn bijna op...

Hoofdkerk in Scilla

Op jacht naar zwaardvis

Veel te veel

Daarom verwijs ik noodgedwongen naar de foto's, en vooral naar een volgend nummer van NON SOLO voor de hoogtepunten uit het tweede deel van onze reis, met onder meer een verslag over onze zoektocht naar het graf van een voorvader van onze koningin Paolo (Ruffo di Calabria!) en hoe ook hier een doktersbezoek een gesloten kerk moet verklaren. En over erg afgelegen bergdorpjes waar de bewoners nog Grieks spreken en toprestaurantjes aan de rand van de zee. Over hoe we in Scilla verblijven vlakbij de vissershaven met zicht op de baai en 's ochtends vissers zien vertrekken om de zwaardvis te vangen die 's avonds op ons bord ligt. Over de persoonlijke rondleiding die Dorith ons geeft in Tropea, waar we bij ons bezoek aan de kathedraal aan Dorith opbiechten dat we tijdens onze rit een aantal za-

ken links hebben laten liggen. Pizzo, om er maar eentje te noemen... "Dan heb je dat heerlijke tartuffo-ijs niet geproefd? En dat restaurantje aan de promenade dat ik aanraadde? Doodzonde!" En ja, we gingen ook niet kijken naar de 'Bronzi di Riace' in Reggio Calabria, naar het schijnt de twee mooiste mannen van Calabrië, wat het allemaal des te moeilijker maakt om uit te leggen... We veinzen een doktersbezoek als verklaring, maar dat pakt niet bij Dorith. Die Calabrese uitvlucht klinkt haar te bekend in de oren. Maar wanneer we beloven om als 'penitentie' nog eens terug te komen, worden onze zonden onmiddellijk vergeven. 's Anderdaags worden

's Ochtends vertrekken de vissers om de zwaardvis te vangen die 's avonds op ons bord ligt

'AWARD WINNING'

Ook het stadje San Pietro a Maida vond dat Dorith in de bloemetjes moest gezet worden en kende haar een prijs toe voor het enthousiasme waarmee ze Calabrië promoot en bekend maakt. Met succes, want deze onontgonnen regio wordt steeds meer een trend en ontdekking bij de ervaren Italiëreiziger.

we zelfs beloond met een backstagebezoek aan een ambachtelijke pastafabriek en een exclusieve ochtend "koken met de mamma's". Calabrië is gewoon te veel om op te noemen... ♦

Belvedere in Tropea

DIT DOEN WE OPNIEUW

Calabrië diende zich op deze wijze aan als een groot zelfbedieningsbuffet. De routebeschrijving leidde ons naar de leukste dingen. Een overvloed aan ervaringen en bezienswaardigheden waaruit we kozen en zelf onze persoonlijke accenten legden. Meer cultuur? Meer wandelen? Meer kerken? Meer musea? Meer strand? Meer eten? Meer terrasjes? *You name it!* Talrijke tips zorgden er voor dat we handig en meestal gratis konden parkeren in stadjes en dat we leuke door Dorith uitgeteste restaurantjes vonden. Het werd snel duidelijk dat Dorith hier al vijftien jaar woont en rondtrekt. Natuurlijk was er hier en daar een omleiding of omgevallen wegwijzer (Calabrië ligt in Italië) zodat er wel eens wat speurwerk nodig was. De *alberghi* waren allemaal prima in orde, eentje had zelfs

vier sterren. De meeste hadden een mooi uitzicht of een bijzondere ligging. En overal kende men Dorith, die we bovendien konden opbellen als er een probleem zou zijn. Door de routebeschrijving en de geschiedkundige toelichtingen haalden we enorm veel uit deze Fly & Drive, zonder ooit het gevoel gehad te hebben dat het 'snel' moest. Gemiddeld reden we slechts 100 kilometer per dag... Dit is zeker voor herhaling vatbaar!

Dorith draagt NON SOLO een warm hart toe en sponsort een bladzijde publiciteit. Zo maakt ze NON SOLO verder mogelijk. Toch kunnen we met de hand op het hart zeggen dat onze ervaringen in deze reportage onze echte indrukken weergeven, net zoals in alle andere.

PRAKTISCH

Op www.mezzogiornovakanties.nl is er ruime keuze tussen diverse formules en reizen. Je kan Dorith ook bellen op tel. +39 347 369 7170 of mailen via info@mezzogiornovakanties.nl. Op het vakantiesalon in Antwerpen en Brussel vind je haar met een eigen stand.